

Наслеђе

56

Наслеђе **56**

▶ ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ, ЈЕЗИК, УМЕТНОСТ И КУЛТУРУ
Journal of Language, Literature, Arts and Culture

ГОДИНА XX / БРОЈ / 56 / 2023
YEAR XX / VOLUME / 56 / 2023

Темат Наслеђа / Thematic issue

Гаврило Принцип и алтернативне културе сећања
Gavrilo Princip and Alternative Memory Cultures

Уредници темата / Guest editors

Билјана Андоновска и Горан Лазичић
Biljana Andonovska & Goran Lazičić

ФИЛУМ

Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Faculty of Philology and Arts, Kragujevac

САДРЖАЈ

ГАВРИЛО ПРИНЦИП И АЛТЕРНАТИВНЕ КУЛТУРЕ СЕЋАЊА

- Биљана Андоновска и Горан Лазичић**
ПРИНЦИП ИСКОСА 11–13
- Драган М. Ђорђевић**
ПОТКУЛТУРЕ СЕЋАЊА: САРАЈЕВСКИ АТЕНТАТ
У САВРЕМЕНОЈ ПОПУЛАРНОЈ МУЗИЦИ 15–27
- Драган Б. Бабић**
СКИЦА ЗА ПОРТРЕТ: ГАВРИЛО ПРИНЦИП У СТРИПУ 29–40
- Милош М. Војиновић**
ВИДЕТИ ПРИНЦИПА:
ФОТОГРАФИЈЕ ГАВРИЛА ПРИНЦИПА И МЛАДЕ БОСНЕ 41–53
- Јудит Енценхофер**
ТУРИЗАМ И КОМЕРЦИЈАЛИЗАЦИЈА ЛИКА
ГАВРИЛА ПРИНЦИПА И САРАЈЕВСКОГ АТЕНТАТА 55–67
- Жарка Ж. Свирчев**
ФЕМИНИСТИЧКИ ФРОНТ (МЛАДО)БОСАНСКЕ ВИЛЕ 69–81

НАУЧНИ РАДОВИ

- Александра Р. Лончар Раичевић**
О МОГУЋНОСТИМА УСВАЈАЊА ПРОЗОДИЈСКОГ
СИСТЕМА ДРУГОГ ТИПОЛОШКИ
РАЗЛИЧИТОГ ВАРИЈЕТЕТА 89–102
- Јелена Р. Дрљевић**
ПОЈМОВНЕ МЕТАФОРЕ У ИТАЛИЈАНСКОМ
И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ ЕКОНОМИЈЕ
НА ПРИМЕРУ ЦИЉНОГ ДОМЕНА *ИНФЛАЦИЈА* 103–114
- Божинка М. Петронијевић**
ПРЕДЛОШКИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ У РОМАНУ
ПЕТЕРА ХАНДКЕА *DER KURZE BRIEF ZUM LANGEN
ABSCHIED* У ОРИГИНАЛУ И ПРЕВОДУ НА СРПСКИ 115–124
- Ксенија Р. Ајкут**
ПРОБЛЕМАТИКА ПРЕНОШЕЊА ТУРСКИХ
ОНОМАСТИЧНИХ РЕЧИ ПРИ ПРЕВОЂЕЊУ ДЕЛА
ТУРСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ СА ЈЕЗИКА ПОСРЕДНИКА 125–135
- Irena M. Selaković**
AUTOGRABACIÓN COMO UNA TÉCNICA INNOVADORA
PARA SUPRIMIR EL MIEDO A LA EXPOSICIÓN ORAL 137–146
- Аднан Х. Бјелак**
УПОРЕДНИ ПРИКАЗ СТАВОВА УЧЕНИКА
И НАСТАВНИКА ЈЕЗИКА НОВОПАЗАРСКИХ ШКОЛА
О СХВАТАЊУ ПОЈМА КУЛТУРЕ И ИЗУЧАВАЊУ ЊЕНИХ
ЕЛЕМЕНАТА НА НАСТАВИ ЈЕЗИКА 147–161
- Никола М. Бубања**
WHEN WE WERE NEW: (ПРИВРЖЕНО) ПРЕДАВАЊЕ
О ЈЕДНОЈ КЛАУЗИ КАЗУА ИШИГУРА 163–171

Dimitar K. Karamitev THOMAS HARDY'S <i>TWO ON A TOWER</i> – REFLECTIONS ON THE LATE 19 TH -CENTURY SPIRIT OF CHANGE	173–182
Sanja J. Ignjatović THE PRICE OF BEAUTY IN TĒA MUTONJI'S <i>SHUT UP YOU'RE PRETTY</i>	183–191
Dina Cvek Zubaj <i>HARRY POTTER</i> : STUDIJA SLUČAJA U OKVIRIMA BRENDIRANJA I POPULARNE KULTURE	193–206
Тијана Р. Спасић Јаковљевић КРИТИКА ПОСТМОДЕРНИСТИЧКЕ ИРОНИЈЕ У ДОКУМЕНТАРНОЈ ПРОЗИ ДЕЈВИДА ФОСТЕРА ВОЛАСА	207–218
Vicente Luis Mora LA LITERATURA DEL ANTROPOCENO	219–230
Милица М. Софинкић ЖАНРОВСКА И НАРАТИВНА ПОЛИВАЛЕНТНОСТ У ФУНКЦИЈИ РЕСЕМАНТИЗАЦИЈЕ ПРОШЛОСТИ У МЕМОАРСКОЈ ПРОЗИ <i>АУШВИЦ И ПОСЛЕ ЊЕГА</i> ШАРЛОТ ДЕЛБО	231–241
Ала Татаренко УКРШТЕНЕ СТАЗЕ МОДЕРНИСТИЧКЕ ПОЕТИКЕ: ПРОЗА ИВАНА ФРАНКА И АНГУНА ГУСТАВА МАТОША	243–255
Марија В. Лојаница О ИСТИНИ, ДУШИ, ХУМАНИТЕТУ И ОСТАЛИМ МАГЛИНАМА: <i>АНТРОПОЛОШКА ТРИЛОГИЈА</i> БОРИСЛАВА ПЕКИЋА	257–266
Ива Г. Тешић МАТОШЕВИ КРИТИЧКИ ТЕКСТОВИ О СРПСКИМ ПИСЦИМА	267–277
Марија С. Пантовић ТРАУМА И МЕЛАНХОЛИЈА У АНДРИЋЕВОЈ ПРИПОВЕЦИ <i>МУСТАФА МАЦАР</i>	279–288
Милица А. Кандић НЕКЕ ПОЕТСКЕ ОСОБЕНОСТИ У РОМАНУ <i>ЦРВЕНЕ МАГЛЕ</i> ДРАГИШЕ ВАСИЋА	289–298
Вукашин Д. Милићевић О <i>МАТЕРИЈАЛИСТИЧКИМ</i> АСПЕКТИМА ПАТРИСТИЧКЕ КОСМОЛОГИЈЕ	299–308
Миломир Д. Ерић ТЕЛО И ЕГЗИСТЕНЦИЈА У СВЕТЛУ <i>ФЕНОМЕНОЛОГИЈЕ ПЕРЦЕПЦИЈЕ</i> М. МЕРЛО-ПОНТИЈА	309–318
Тамара М. Стојановић ЗНАЧАЈ ИКТ-А У НАСТАВИ И ЛИКОВНОЈ УМЕТНОСТИ	319–328

ПРИКАЗИ

Марија С. Недељковић

МИЛОШ КОВАЧЕВИЋ ПОД ЛУПОМ НАУКЕ

331–355

Магда Г. Миликић

У ТРСТ ПО *ЛЕВИСКЕ*

357–361

АУТОРИ НАСЛЕЂА

Магда Г. Миликић¹

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

У ТРСТ ПО ЛЕВИСКЕ

(*Franческа Rolandi, Dvadeset četiri hiljade poljubaca: uticaj italijanske popularne kulture u Jugoslaviji (1955–1965)*, Beograd: Geopoetika, prevod sa italijanskog Ivana Simić Ćorluka i Marija Ćjbašić, 2022, 225 str.)²

Седам година по објављивању италијанске верзије, докторска дисертација Франческе Роланди, одбрањена на одсеку Славистика Катедре за модерне језике и књижевности Универзитета у Торину, 2022. године публикована је и на српском језику. Главна подручја проучавања ове ауторке сежу од културне и социјалне историје у области северног Јадрана и на постјугословенском простору до историје миграције и избеглиштва у Европи током двадесетог века. У фокусу њеног истраживања у оквиру докторске тезе била је кључна фаза у историји утицаја италијанске културе у Југославији и уједно деценија у којој СФРЈ стиче обресе специфичне социјалистичке земље која између Истока и Запада тражи „трећи пут”. Дуж књиге се показује да је Италија на том путу представљала „блиски Запад” (Предраг Ј. Марковић), тако што се исцртава динамичан, нелинеаран, али пут константног приближавања двеју земаља на пољу популарне културе, по правилу контролисане од стране власти. Могло би се рећи и да се монографија *Двадесет четири хиљаде пољубаца* надовезује на књиге попут *Кока-кола социјализма* Радине Вучетић (2012, Службени гласник), у којој је исцрпно описан и критички тумачен утицај Америке у Југославији током седме деценије прошлог века.

Четворогодишње истраживање, спроведено великим делом на терену, засновано је на архивским и штампаним изворима, од којих су многи необјављени. Монографија Франческе Роланди у средиште поставља утицај Италије на Србију, Хрватску и Словенију, а надахнута је међународним студијама из области социо-културне историје о хладном рату, као и продором студија о „свакодневном животу” (“everyday life”) и у историографију о Источној Европи. Потоњим је, објашњава ауторка, начињен отклон од бинарног погледа на оновремени расцеп између социјализма и капитализма, те уједно отворен пут ка интердисциплинарном промишљању овог односа. Франческа Роланди својим истраживањем настоји и да превреднује схватање о Европи као континенту историјски подељеном линијом Исток – Запад, тиме што се

¹ magdamilic95@gmail.com

² Текст је настао у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеним са Министарством просвете, науке и технолошког развоја број: 451-03-68/2022-14 од 17. 1. 2022. године.

залаже за перспективу која полази од југа (Медитерана), сматрајући да овакво виђење може пружити линеарније разумевање односа између двеју страна Јадранског мора, али и шире.

У књизи се пре свега прате односи између Италије и Југославије од краја Другог светског рата, преко послератних година обележених политичким и територијалним трвењима, а нарочито у контексту хладноратовских подела. Сходно томе, 1948. година и резолуција Информбироа нека су врста окоснице у монографији. Студија се састоји од шест поглавља, која прате хронологију зближавања Италије и Југославије: „Југословенска култура као трећи пут?“ (29–43), „Сучељавање двају јадранских суседа: односи између Италије и Југославије“ (44–72), „’Трст је наш’. Југословенски шопинг преко границе“ (77–103), „Сви смо знали за Санремо. Италијанска забавна музика у Југославији“ (104–125), „Италија на југословенском великом и малом екрану“ (126–152) и „Љубав, мода и материјална култура“ (161–179).

У поглављу „Југословенска култура као трећи пут?“, кренувши од импликација резолуције Информбироа 1948. године, али и поновног зближавања са СССР-ом након 1955, ауторка подсећа да Југославија у деценији која је предмет анализе трага за новим моделом социјализма, у ком је одржавање равнотеже између два блока био један од главних циљева културне политике. У складу са тим, указује да од 1948. утицај Запада у Југославији почиње да расте, док совјетски утицај, свеприсутан у годинама које су претходиле, до 1955. нагло опада, а са њим и социјализам као његов заштитни знак. Такве околности, објашњава ауторка, погодуваће либерализацији уметности, као и откривању популарне културе као моћног пропагандног оруђа. Франческа Роланди исцртава ондашњу културну мапу СФРЈ и, поред осталог, подсећа да управо тада у Југославији ничу музеји посвећени апстрактној уметности и експресионизму, затим филмске институције попут Кино-клуба Београд, да је тада број позоришта убрзано растао, као и да су се југословенске позорнице постепено отварале и за америчке писце. Посебно се наглашава и оснивање БИТЕФ-а, фестивала који до данас остаје драгоцен простор за иновативне приступе позоришту, као и авангардног позоришта Атељеа 212, где су по први пут у Југославији изведене представе по делима Семјуела Бекета и Ежена Јонеска.

Указујући на историју и детаље конфликта у вези са италијанско-југословенском границом, у поглављу „Сучељавање двају јадранских суседа: односи између Италије и Југославије“ Франческа Роланди пише како се напетост између Југославије и Италије почела ублажавати потписивањем Лондонског споразума и поделом територија. У овом сегменту монографије показује се да су се везе између Италије и Југославије, додатно усложњене уплитањем сила попут САД и Велике Британије, често градиле на два нивоа: један се тицао односа између двеју држава, а други односа између двеју пограничних области. При томе се увиђа и да ова друга врста односа, услед поделе територије, доноси и проблематику

мањинских заједница, што се неминовно одражавало и на културу. У средишњем делу поглавља јесу увиди о томе како је обнављање културних односа преко Јадрана резултирало различитим облицима размене, и то на плану ликовних уметности, позоришта, књижевности, филма, штампе, науке, технике и др., док се музичке размене посматрају као мање званичне и у већој мери зависне од тржишта. Посебан тон, често и ведрину у ову студију, уносе искричаји анегдотâ. У једној од њих читамо чему је каткад водила културна размена између две државе:

Za Jugoslovene je obnavljanje kontakata sa inostranstvom bilo od nemerljivog značaja, mada ih je tokom prvih godina nedostatak iskustva neretko dovodio u nelagodne situacije i rizik da naruše sliku o Jugoslaviji umesto da joj podare novi sjaj. Nije, naime, bio redak slučaj da se zbog nedostatka strane valute u Jugoslaviji, čak i sami članovi delegacije upuste u sitan šverc kako bi prikupili određenu sumu u lirama za 'šoping u inostranstvu', kao što se dogodilo grupi profesora sa Beogradskog univerziteta, uhvaćenih u preprodaji cigareta i rakije u Italiji.

Поглавље „Трст је наш. Југословенски шопинг преко границе” посвећено је феномену који је узео маха чим су се политичке тензије примириле, а тумачи се, као и у осталим поглављима, на основу извора из различитих области. Поред тога што даје историјски преглед овог обичаја све до данашњих дана, ауторка своје увиде аргументује и прецизним бројкама према различитим архивама, чиме се пак не нарушава динамичан ток причања о утицају италијанске популарне културе у Југославији. Проблематизује се и појмовно одређење југословенске куповине у Трсту као „шопинг туризма”, док се ова појава посматра и у светлу недовршене модерности, као и издвајања посебне социјално-економске класе у Југославији. А та класа је, ауторка примећује, поспешивала националне и регионалне предрасуде, као и социјалне и културе разлике. „Потрошачка грозница” неретко се претварала у шверц, па представа о Југословену који 'манично' купује у Трсту, поткрепљена примерима из ондашње штампе, задобија и елементе карикатуралног. На концу поглавља тумачи се мотив шопинга у Трсту у југословенској и постујугословенској популарној култури, а запажа се и да је у постујугословенској популарној култури овај мотив најпре израз носталгије за прохујалим и идеализованим временима.

У наредном поглављу, „Сви смо знали за Санремо. Италијанска забавна музика у Југославији” (104–125), Франческа Роланди пише да је Југославија меку моћ спроводила и контролисањем прилива стране музике и промовисањем модерног домаћег дискографског тржишта. Наиме, у овом делу монографије ауторка објашњава како су власти, у тежњи да идеале социјализма приближе и омладини – која је стасавала у клими попуштања идеолошког притиска, урбанизације и еманципације од родитељске контроле – одобравале и поспешивале различите облике забавне музике који долазе са Запада. Открива се да је таква музика често пристизала уз посредничку улогу Италије, те да је трпела и непосредан утицај италијанске музике, а нарочито утицај фестивала

у Санрему. Ауторка при томе закључује да музичко отварање СФРЈ ка иностранству није резултирало изграђивањем нарочитог ауторитета на том пољу изван земље, док се као изузетак посматра музика Ђорђа Марјановића, која је попримила улогу културног посредника између Истока и Запада. Поглавље се затвара увидима о разилажењу путева шлагера и рокенрола када се рокенрол у Југославији у већој мери отвара за англо-саксонске утицаје.

У поглављу „Италија на југословенском великом екрану” говори се о вишеструком утицају италијанске кинематографије на југословенску, а констатује се, између осталог, и да је Југославија и на пољу телевизије одиграла улогу посредника у преносу информација између различитих политичких система. Поред тога што се о Италији говори као једном од кључних упоришта у обликовању младих југословенских редитеља, али и у организовању филмских компанија, указује се и на утицај италијанског неореализма (и тзв. ’ружичастог неореализма’) на црноталасна и друга филмска остварења, док се казује и о сарадњи италијанских и југословенских филмских компанија. У копродукцијама тог типа југословенска страна је начелно имала подређену улогу, што се у монографији види као метафора за неповољан статус СФРЈ у свету. Такве копродукције, објашњава ауторка, биле су повод и за бројне расправе о шунду. Наредни део поглавља посвећен је популаризацији телевизијских пријемника у Југославији, тада новог медија кадрог да обликује јавно мњење. У једном од запажања читамо како је телевизија у Југославији спрва на више начина била под утицајем италијанске телевизије, која је тих година у великој мери била под утицајем САД.

У поглављу „Љубав, мода и материјална култура” говори се о још неким облицима утицаја италијанске културе на југословенску у периоду 1955–1965. Ту се поетика филма *Љубав и мода* (1960) Љубомира Радичевића посматра у светлу трагања за ’златном средином’ између Истока и Запада, док се елаборира вишеструк италијански и, уопште, западни утицај, на пољу модних трендова, којим се посвећује посебна аналитичка пажња, затим на плану моторне и аутомобилске индустрије (уз неизоставне *фићу* и *весју*), преко штампе, прехранбене индустрије и других потрошачких производа, па све до општих вредности западног света попут личног успеха, опчињености гламуром и космополитизма. При крају поглавља тумаче се елементи кича у виду сувенира које су Југословени неизоставно доносили из суседне медитеранске државе.

Франческа Роланди у књизи *Двадесет четири хиљаде пољубаца: Утицај италијанске популарне културе у Југославији (1955–1965)* показала је да је Италија имала велику улогу у рађању популарне културе у Југославији. Тај утицај посматрала је у контексту мреже утицаја који су повезивали САД, Западну Европу, Италију, Југославију и земље Источне Европе. Стога је монографија драгоценост штиво за проучаваоце културе, културне дипломатије, економије и других аспеката како Југославије тако и Италије оног доба. Импресивна је ауторкина обавештеност

о најразличитијим областима популарне, али и тзв. 'високе' културе, као и другим облицима размене између двеју земаља: о филму, забавној музици, моди, књижевности, потрошачкој култури, привреди итд. Међу изворима у књизи су филмови, забавна музика, модни, књижевни, музички и други часописи и новине, стрипови, књижевна остварења, интервјуи, публицистичка издања, дипломатски списи и др. Студија је обогаћена и прилозима у виду фотографија, а оне сведоче о трвењу око италијанско-југословенске границе, о југословенском шопингу у Трсту, о културној дипломатији између Италије и Југославије, о италијанском утицају на плану филма, музике итд. У објављеној верзији докторске дисертације Франческе Роланди мањка израженијег теоријског оквира, што пак, уз мање формалан стил, књигу чини пријемчивијом и за ширу читалачку публику. А и та врста публика је, изгледа, већ препознала квалитет ове публикације: монографија је, пар месеци по објављивању, међу најпродаванијим *Геоеџикиним* издањима.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

82

НАСЛЕЂЕ: часопис за књижевност, језик, уметност и културу : Journal of Language, Literature, Art and Culture / главни и одговорни уредник Драган Бошковић. - Год. 1, бр. 1 (2004)- . - Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2004- (Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет). - 24 cm

Три пута годишње.
ISSN 1820-1768 = Наслеђе (Крагујевац)
COBISS.SR-ID 115085068